

DOI [https://doi.org/10.58442/2522-9931-2023-23\(52\)-88-102](https://doi.org/10.58442/2522-9931-2023-23(52)-88-102)
УДК:159.9.316.6

Чистяк Ольга Володимирівна,
кандидат психологічних наук, доцент,
старший науковий співробітник
лабораторії психології спілкування
Інституту соціальної та політичної психології НАПН України.
Київ, Україна.

 <https://orcid.org/0000-0003-4583-4933>
cholga1204@gmail.com

ВЗАЄМОРОЗУМІННЯ У БАТЬКІВСЬКО-ДИТЯЧИХ СТОСУНКАХ ТА ОСВІТНЬОЇ УСПІШНОСТІ УЧНІВ: АНАЛІЗ ЗАРУБІЖНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Анотація: У статті розглянуто поняття «взаєморозуміння у батьківсько-дитячих стосунках» як умову та механізм збереження безпеки дитини та підтримки освітньої успішності дитини-школяра, що особливо постає важливим в умовах навчання дитини під час війни. На основі трактування базових понять дослідження («спілкування», «взаєморозуміння» та «освітня успішність» дітей у школі) стверджується важливість уважного ставлення дослідників до термінології, як такої, що створює координати локалізації дослідницького поля. У статті проаналізовані здобутки відібраних 25 статей, опублікованих у наукових журналах психологічного профілю, збір яких здійснювався на основі пошукових системи інтернет-простору. Виокремлено основні дослідницькі лінії статистично значущих взаємозв'язків: 1) між освітньою успішністю дітей у школі, показником включеності батьків у життя дітей, кількістю та якістю спілкування батьків з дітьми і обсягом тематики спілкування пов'язаної із освітньою успішністю та шкільним життям; 2) обумовленість вище названих взаємозв'язків різними модераторами, якими можуть вступати: сімейний статус батьків, їхній освітній рівень, вік дітей та форма міжособистісного контакту; 3) особливостей трактування самооцінки дитини та її потреби у допомозі батьків під час шкільного навчання. На основі аналізу зарубіжних досліджень стверджується потреба дитини у допомозі під час шкільного навчання як ознака самого процесу навчання, а не як індикатор ймовірної неуспішності. Доводиться, що соціальне середовище (наразі сімейне) а також включеність батьків в освіту дітей окреслює шанси формування у дитини потреби в опануванні

глибинних рівнів освіти, що за певних умов може виступати як обмеженнями, так і можливостями. Визначено, що у вивченні освітньої успішності дітей зарубіжні дослідники розмежовують три сфери її презентацій: школу, дім та академічну соціалізацію.

Ключові слова: самооцінка; освітня успішність; взаєморозуміння; батьківсько-дитяче спілкування; освітня соціалізація.

ВСТУП / INTRODUCTION

Постановка проблеми. Ситуація воєнного стану в країні суттєвим чином позначилася як на стані учасників освітнього процесу, так і перебігу освітньої реформи в Україні. Через періодичні ракетні обстріли, щодня існує загроза життю дітей, що викликає занепокоєння у батьків за безпеку своєї дитини. В такі моменти дуже важливу роль відіграє налагоджена комунікація між батьками та дітьми, а також між сім'єю та школою, оскільки під ризик попадає психологічний добробут учасників освітнього процесу, а також успішність дитини в школі, що, наразі, може бути відновленою за умови збереження між батьками та дітьми взаєморозуміння та підтримуючого спілкування. Таким чином питання взаємодії батьків і дітей в умовах воєнного часу постають вагомим чинником збереження їхнього фізичного, психічного здоров'я та підтримки у школярів мотивації до навчання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз психолого-педагогічних досліджень свідчить, що зі сферою батьківсько-дитячих взаємин пов'язані такі феномени як батьківське ставлення [5], стиль виховання [10], характер взаємодії батьків з дитиною [4], що суттєво впливають на особливості розвитку дитини, формування її особистості та рис характеру [2]. Вітчизняними науковцями вже неодноразово підтверджено значення позитивного батьківсько-дитячого спілкування, як такого, що відіграє суттєву роль в особистісному становленні дитини та її успішності в навчанні [3]. Натомість у вітчизняних дослідженнях бракує локалізовано-прицільних емпіричних даних, які б розкривали окремі аспекти зазначеного взаємозв'язку і тим самим могли послугувати його деталізації, а отже і побудові та ствердженню психологічного добробуту дитини як у школі, так і у лоні батьківсько-дитячих взаємин.

МЕТА ТА ЗАВДАННЯ / AIM AND TASKS

Метою написання статті є здійснення аналізу сучасних зарубіжних досліджень щодо взаємозв'язку між батьківсько-дитячим спілкуванням, взаєморозумінням та освітньою успішністю дітей у школі.

У контексті цього було поставлено наступні **завдання**: 1) уточнити наукове трактування вищезазначених термінів «взаєморозуміння», «спілкування» та «освітня успішність дітей у школі»; 2) здійснити огляд зарубіжних наукових досліджень щодо вище названого взаємозв'язку.

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ / THE THEORETICAL BACKGROUNDS

Теоретичною основою нашого дослідження послуговували загальнонаукові підходи щодо вивчення та трактування психологічних явищ. Системний підхід був обраний нами як такий, що послуговує об'єктивізації у процесі аналізу дослідницьких робіт, виокремленню і трактуванню психологічних понять щодо взаємодії батьків і дітей у контексті освітньої діяльності останніх.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ / RESEARCH METHODS

Дослідження здійснювалося методом аналізу та узагальнення наявних наукових здобутків з питань шкільної успішності дітей стосовно досягнення взаєморозуміння між батьками та дітьми та налагодження між ними підтримуючого спілкування. Для збору дослідницького матеріалу були використані пошукові системи інтернет-простору («Google Академія» тощо). Загалом було проаналізовано 100 статей у фахових наукових журналах, з яких відібрано для наукового аналізу 23 публікації.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ / RESULTS OF THE RESEARCH

Виклад основного матеріалу дослідження. Спершу надамо характеристики самих понять нашого аналізу, а саме: «взаєморозуміння», «спілкування» та «освітня успішність». Поняття «взаєморозуміння» трактується через розуміння та прийняття суб'єктами один одного. Основою цього процесу є розкриття сутностей об'єктів, суб'єктів та явищ з усвідомленням наявних в них зв'язків, стосунків та залежностей. Його успішність ґрунтується на достатніх знаннях та життєвому досвіді людини [9]. Науковці визначають низку чинників які слугують взаєморозумінню у міжособистісних стосунках, як то: співпадіння, співзвучність поглядів, ціннісних орієнтацій, смаків, особливостей поведінки; наявність єдиної системи декодування повідомлень, що розгортаються в контексті взаємодії, згідно її цілей та мотивів [6], [8]. Налагодження взаєморозуміння веде до встановлення близьких, дружніх стосунків, що є основою спілкування. Водночас у психологічній літературі поняття «спілкування» трактується як пізнавальний та емоційний обмін досвідом, знаннями,

вміннями, діяльністю та її результатами. Також «спілкування» трактується як специфічна форма взаємодії між людьми, що формує її культурну спадщину [9]. Термін «освітня успішність» виступає як пояснення темпів, індивідуального стилю роботи, зусиль, умотивованості, що дитина докладає до навчально-професійної діяльності у закладі освіти. Наразі радянський вчений Б. Анан'єв підкреслює, що освітня успішність постає сукупністю властивостей особистості, її фізіологічних та соціально-когнітивних здатностей, що мотивують та зумовлюють досягнення у сфері пізнання [1].

Проведений нами аналіз зарубіжних наукових статей у сфері психології за ключовими словами «комунікація», «зв'язок», «повідомлення», «сполучення» надав можливість відібрати опубліковані результати наукових досліджень, де зафіксований статистично значущий зв'язок між освітньою успішністю дітей у школі, показником включеності батьків у життя дітей кількістю та якістю спілкування батьків з дітьми і обсягом тематики спілкування пов'язаної із школою та шкільним життям [29], [32], [17]. Наразі у дослідженнях Я. Шочет, Х. Парк, Д. Каро та інших було доведено, що чим більше батьки спілкуються з дітьми на тему школи, тим вищий рівень вони проявляють щодо включеності в освітній процес дитини [29], [32], [17]. Водночас, хочемо відмітити неоднотайність отриманих результатів різними науковцями, оскільки було встановлено опосередкованість їхньої взаємозалежності: сила вище названого зв'язку суттєво залежать від віку дітей, сформованих особистісних новоутворень, проблематики шкільної ситуації дитини тощо. Так, в дослідженнях Л. Кейзерс і Ф. Пулен (2013) стверджується, що збільшення частоти розмов з дітьми-підлітками про їхнє шкільне життя можуть поставити під загрозу потреби цих дітей в автономії та знизити їхню мотивацію до навчання [27]. Науковці В. Грольник, Н. Хілл, Д. Тайсон та інші доводять, що діти підліткового віку, прагнучи до самостійності та незалежності, можуть «не бачити» потреби в спілкуванні з батьками на тему їхнього шкільного життя [20], [23]. У дослідженні В. Джейнс та Х. Парк встановлено, що учні, середньої та старшої школи демонструють лише часткову залежність освітньої успішності від обсягу спілкування з батьками [26], [32]. Таким чином, можна зробити висновок, що кількість та якість спілкування батьків з дітьми не є в лінійній залежності із освітньою успішністю дітей і змінюється залежно від вікових показників, інтересів, етапів вікового розвитку та соціальної ситуації тощо. Тож, у своїх дослідженнях Дж. Холлманн наголошує саме на якісних характеристиках спілкування батьків та дітей, де батьки заохочують думку своїх дітей, забезпечують

структуру спільних рішень, толерують варіативність думок як власних, так і дитячих. Таку комунікацію дослідник називає високоякісною [24]. Ці результати підтверджуються в іншим дослідженнях де робиться акцент на взаєморозумінні та створені сприятливого для нього середовища; де батьки, і діти висловлюють свої думки та спільно приймають рішення; пропонують та пояснюють шляхи вирішення питань, заохочують та навчають дитину висловлювати свою думку; пояснювати її; де батьки вчаться розуміти мотивацію поведінки своїх дітей та відповідно реагувати на їхні дії, а діти, відповідно, розуміти вимоги батьків [33], [16].

Наступна низка досліджень стосується взаємозв'язку освітньо-статусних характеристик сім'ї, батьківсько-дитячого спілкування, самооцінки дитини та її навчальних досягнень. Вартує підкреслити, що у переважній більшості емпіричних дослідженнях ключове місце відводиться розвитку когнітивних здібностей як батьків так і дітей. Вищий освітній рівень батьків корелює з вищим рівнем освітньої успішності дітей і вищою здатністю дітей виконувати певне завдання за умови позитивної самооцінки та судження дітей про свої здібності та навички [12], [13]. Дослідники С. Лемб та Р. Румбергер (2011), здійснюючи дослідженнями у сфері психології сім'ї, підтвердили той факт, що вагоме місце в умовах шкільного навчання мають такі чинники як рівень освіти батьків та їхній соціально-економічний статус [28], [31]. Для того щоб зрозуміти наскільки залежить успішність дітей в школі від названих умов, проводилися дослідження Н. Хілл та Д. Тайсон на виявлення рівня включеності батьків у шкільне життя своїх дітей. Виявилось, що кращі результати в навчанні показують ті діти, чиї батьки зацікавлені в результатах їх навчання та беруть активну участь у їх шкільному житті [23], [31]. Автор Р. Румбергер довів, що рівень успішності дітей в школі пов'язаний із стилем виховання, типом реакції батьків на досягнення дітей і участь батьків у шкільному житті. Науковець доводить чутливість дітей до міри включеності батьків у їхнє шкільного життя а також, методів їх виховання як значущих чинників шкільних досягнень дітей [30].

Щодо участі батьків у шкільному житті своїх дітей, то науковці наголошують на розрізненні двох сфер, а саме, щодо шкільної та домашньої сфери життя. Так, науковці Дж. Епштейн та Г. Сандерс зазначають, що участь батьків у шкільному житті дитини має шкільну та домашню локалізацію свого відображення, а саме в школі та вдома [19]. Окрім цього, дослідники Н. Хілл і Д. Тайсон провели дослідження, щодо ставлення та очікування батьків від школи та міри визнання важливості освіти в житті пересічної людини. Вони зазначають, що академічна

соціалізація є маловивченим аспектом батьківської участі в шкільному житті дитини, що межує із батьківською участю: вдома та у школі [22]. Водночас Н. Хілл і Д. Тайсон у своїх дослідженнях зазначають, що академічна соціалізація включає в себе передачу батьками очікувань стосовно освіти своїх дітей, вираження ціннісного ставлення до важливості школи і освіти, підвищення освітніх і професійних досягнень і обговорення планів на майбутнє. Дослідження незмінно демонструють, що академічна соціалізація дітей суттєво впливає на освітню успішність [22].

Включеність батьків у шкільне життя дитини в умовах приватного життя сім'ї, на думку науковців Н. Хілл і Д. Тайсон, передбачає: 1) спілкування між батьками та дітьми на теми школи та навчання; 2) створення освітньо-орієнтованого клімату у родині (наприклад, забезпечення доступу до навчальних матеріалів, таких як книги та журнали); 3) знайомство дітей з освітніми заходами та культурною спадщиною (наприклад, музеї, бібліотеки тощо); 4) моніторинг і підтримка у виконанні домашніх завдань [22]. У дослідженнях Р. Кросно і Р. Ресслер, Н. Хілл Д. Тайсон та інших виокремлюється перелік аспектів участі батьків, а саме: соціально-психологічна підтримка дітей у навчанні: заохочення дітей до вирішення та подолання труднощів у процесі навчання; обговорення складних, стресогенних ситуацій, що мали місце під час перебування дитини у школі; а також похвала, заохочення зусиль та святкування досягнень [18], [22]. У систематичному огляді, зробленому дослідником Л. Бунком з колегами було виявлено, що деякі аспекти, які стосуються «домашньої участі батьків щодо шкільних справ їхніх дітей» постійно і позитивно корелюють з освітньою успішністю в школі. Було виявлено, що спілкування батьків з дітьми з питань їхньої освітньої успішності та здобутків у навчанні, батьківська підтримка дітей в освітньому розвитку, а також підкріплення шкільних досягнень в домашньому спілкуванні позитивно пов'язані зі шкільними досягненнями дітей «середньої школи» а також посилюють загальну успішність у соціальному житті поза межами школи [15].

Як стверджують науковці Н. Хілл і Л. Тейлор, щорічне ускладнення шкільної програми може стати перешкодою включеності батьків у шкільне життя своїх дітей, оскільки не всі батьки мають достатній рівень знань для моніторингу та підтримки їхньої освітньої успішності в умовах дому [23]. Також американський психолог В. Джейнс наголошує, що батьківська участь стає менш ефективною з переходом від молодшого шкільного віку до підліткового, що потребує пошуку зміни їх форм та засобів [26]. Водночас, науковці М. Баргер і його колеги у своїх

дослідженнях показують, що допомога батьків у виконанні домашньої роботи не завжди має позитивні результати, а, іноді, навіть негативно корелюються з успішністю учнів. Вони стверджують, що у школі може бути більшість учнів, які відчують труднощі в школі і потребують допомоги у виконанні домашніх завдань. Науковці стверджують, що звертання дітей за допомогою до батьків у виконанні шкільних завдань слід трактувати не як їхню неуспішність, а як їхню навчальну потребу у допомозі [14], [23]. Аналізуючи загалом поняття «участі батьків у шкільних справах дітей» науковці Р. Кросно і Р. Ресслер, Н. Хілл та Д. Тайсон виділяють такі активності, як: спілкування між батьками та педагогічними працівниками, відвідування батьками школи, участь у шкільному управлінні з метою покращення цілей шкільної програми, участь у шкільних заходах, членство у асоціаціях батьків та вчителів, батьківських спілках, батьківських комітетах [18], [23]. Деталізуючи форми участі батьків психолог М. Баргер і його колеги виділяють участь у шкільних заходах, як пов'язану з освітньою успішністю, шкільною активністю та навчальною мотивацією учнів [14], [23].

Все вище зазначена нами опосередкованість зв'язків знову постає наріжним каменем у дослідженнях науковців Л. Хао та М. Бонстед-Бранс. Автори науково доводять, що соціально-статусні характеристики сімей, зокрема, їхній освітній рівень, склад сім'ї (повні/неповні) можуть постати модераторами освітньої успішності дитини. Було встановлено, що діти із повних сімей, де батьки мають вищу освіту, мають більше шансів на ефективне та підтримуюче спілкування у родині щодо спрямованості на здобуття відповідного рівня освітніх досягнень. У дослідженнях відмічається водночас відповідне трактування самооцінки, як проміжного компонента між спілкуванням батьків і дітей та результатами навчальної діяльності дітей [22]. Дослідженнями психолога В. Джейнса доводиться вплив різних форм участі батьків (у тому числі спілкування батьків і дітей), на навчальні досягнення учнів середньої та старшої школи. Однак, за умови низького рівня освіченості батьків спілкування батьків і дітей не буде мати істотного впливу на навчальні досягнення дітей [25]. У дослідженнях науковців Т. Урдан і Е. Шенфельдер батьки і вчителі трактуються соціальними агентами певних переконань щодо освіти та освітніх здібностей своїх дітей. Прикладом впливу словесної форми переконання автори наводять наступний: батьки можуть сказати своїм дітям, що ті здатні виконати завдання і це «очікувано ними здійснюється». Цей ефект методу словесного переконання допомагає дітям усвідомити і прийняти, що вони можуть успішно виконати завдання і що цей успіх вони

знову можуть пережити при виконанні наступних завдань [32]. У названих дослідженнях знову підкреслюється взаємозв'язок між батьківсько-дитячим спілкуванням та розвитком позитивної самооцінки у дітей а також між самооцінкою дітей та їхніми академічними досягненнями [29].

ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ / CONCLUSIONS AND PROSPECTS FOR FURTHER RESEARCH

Отже, аналіз статей, опублікованих у наукових журналах психологічного профілю свідчить, що існують статистично значущі взаємозв'язки між освітньою успішністю дітей у школі, показником включеності батьків у життя дітей, кількістю та якістю спілкування батьків з дітьми і обсягом тематики спілкування пов'язаної із освітньою успішністю та шкільним життям. Встановлено, що динамічні аспекти цього процесу суттєво залежать від модераторів, якими можуть виступати: сімейний статус батьків та їхній освітній рівень а також вік дітей та форма міжособистісного контакту. Описана наукова колізія, що стосується взаємозв'язку самооцінки дітей, потреби у допомозі із виконанням домашніх завдань та успішністю школяра. Доводиться, що її вирішення слід шукати у тому, що допомоги потребують всі діти, навіть і ті, які є пізнавально активними на шляху засвоєння нових знань.

Перспективи подальших досліджень Перспективами подальших досліджень слід вбачати у вивченні якісних характеристик взаємозв'язку батьківсько-дитячого спілкування і освітньої успішності, що включає питання взаєморозуміння.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ / REFERENCES (TRANSLATED AND TRANSLITERATED)

- [1] Б. Г. Ананьев, *Человек как предмет познания*. Санкт-Петербург, Россия: Питер, 2001.
- [2] Л. И. Божович, *Личность и её формирование в детском возрасте*. Москва, Россия: Просвещение, 1968.
- [3] Л. В. Гончар, *Формування гуманних взаємин батьків з дітьми молодшого шкільного і підліткового віку*. Київ, Україна: ТОВ «Задруга», 2017.
- [4] Т. В. Дуткевич, *Дитяча психологія*. Київ, Україна: Центр учбової літери, 2012.
- [5] Т. Кравченко, *Соціальний розвиток дітей старшого шкільного віку в сім'ї*. Київ, Україна: Фенікс, 2005.

- [6] А. А. Кроник, «Методика експериментального дослідження взаємопонимання в диаде», *Психологический журнал*, т. 6, № 5, с. 124–130, 1985.
- [7] *Нова українська школа: соціально-психологічні технології підтримки*; Г. М. Бевз, С. Л. Кравчук, Ред. Кропивницький, Україна: Імекс-ЛТД, 2021.
- [8] Б. Д. Парыгин, *Основы социально-психологической теории*. Москва, Россия: Мысль, 1971.
- [9] Ю. О. Приходько, В. І. Юрченко, *Психологічний словник-довідник*. 4-те вид., випр. і доп. Київ, Україна: Каравела, 2020.
- [10] В. А. Семиченко, В. С. Заслуженюк, *Психологія та педагогіка сімейного спілкування*. Київ, Україна: Веселка, 1998.
- [11] В. Шапар, *Сучасний тлумачний словник*. Харків, Україна: «ПРАПОР», 2007.
- [12] W. Ahmed, and M. Bruinsma, «A structural model of self-concept, autonomous motivation and academic performance in cross-cultural perspective», *Electronic Journal of Research in Education Psychology*, № 4, p. 551–576, 2006.
- [13] A. Bandura, *Self-Efficacy in Changing Society*. Cambridge, NY: Cambridge University Press, 1995.
- [14] M. M. Barger, E. Moorman, N. R. Kuncel, and E. M. Pomerantz, «The Relation between Parents' Involvement in Children's Schooling and Children's Adjustment: A Meta-analysis», *Psychological Bulletin*, № 145(9), p. 855–890, 2019. <https://doi.org/10.1037/bul0000201>
- [15] L. Boonk, H. J. M. Gijsselaers, H. Ritzen, and S. Brand-Gruwel, «A Review of the Relationship between Parental Involvement Indicators and Academic Achievement», *Educational Research Review*, № 24, p. 10–30, 2018. <https://doi.org/10.1016/j.edurev.2018.02.001>
- [16] D. E. Camacho-Thompson, C. Gillen-O'Neel, N. A. Gonzales, and A. J. Fuligni, «Financial strain, major family life events, and parental academic involvement during adolescence», *Journal of Youth and Adolescence*, № 45, p. 1–10, 2016. <https://doi.org/10.1007/s10964-016-0443-0>
- [17] D. H. Caro, «Parent-child communication and academic performance. International», *Journal of Educational Research*, № 2, p. 15–37, 2011.
- [18] R. Crosnoe, and R. W. Ressler, «Parenting the Child in School», in *The Practice of Parenting*, M. H. Bornstein, Ed. Abingdon: Routledge, 2019, vol. 5, p. 410–430. <https://doi.org/10.4324/9780429401695-14>
- [19] J. L. Epstein, and M. G. Sanders, «Family, School, and Community Partnerships», in *Handbook of Parenting, Practical Issues in Parenting*,

- M. H. Bornstein, Ed. Mahwah: Lawrence Erlbaum Associates, 2002, vol. 5, p. 407–437.
- [20] W. S. Grolnick, C. E. Price, K. L. Beiswenger, and C. C. Sauck, «Evaluative pressure in mothers: effects of situation, maternal, and child characteristics on autonomy supportive versus controlling behavior», *Developmental Psychology Journal*, № 43, p. 991–1001, 2007.
- [21] L. Hao, and M. Bonstead-Bruns, «Parents' extrafamilial resources and children's school attainment», *Developmental Psychology Journal*, № 71, p. 175–198, 1998.
- [22] N. E. Hill, and D. F. Tyson, «Parental involvement in middle school: a metaanalytic assessment of the strategies that promote achievement», *Developmental Psychology Journal*, № 45, p. 740–763, 2009.
<https://doi.org/10.1037/a0015362>
- [23] N. E. Hill, and L. C. Taylor, «Parental School Involvement and Children's Academic Achievement: Pragmatics and Issues», *Current Directions Psychological Science*, № 13(4), p. 161–164, 2004.
<https://doi.org/10.1111/j.0963-7214.2004.00298.x>
- [24] J. Hollmann, J. Gorges, and E. Wild, «Motivational antecedents and consequences of the mother-adolescent communication», *Journal of Child and Family Studies*, № 25, p. 767–780, 2016.
<https://doi.org/10.1007/s10826-015-0258-8>
- [25] W. H. Jeynes, «The relationship between parental involvement and urban secondary school student academic achievement: a meta-analysis», *Urban Education*, № 42, p. 82–110, 2007.
<https://doi.org/10.1177/0042085906293818>
- [26] L. Keijsers, and F. Poulin, «Developmental changes in parent-child communication throughout adolescence», *Developmental Psychology Journal*, № 49, p. 2301–2308, 2013. <https://doi.org/10.1037/a0032217>
- [27] S. Lamb, E. Markussen, R. Teese, N. Sandberg, and J. Polesel, «School Dropout and Inequality», In *School Dropout and Completion: International Comparative Studies in Theory and Policy*, S. Lamb, Ed. Dordrecht: Springer, 2011, p. 369–390. https://doi.org/10.1007/978-90-481-9763-7_21
- [28] H. Park, «The varied educational effects of parent-child communication: a comparative study of fourteen countries», *Comparative Education Review*, № 52, p. 219–243, 2008. <https://doi.org/10.1086/528763>
- [29] M. A. Rogers, J. Theule, B. A. Ryan, and G. R. Adams, «Parental involvement and children's school achievement», *Canadian Journal of School Psychology*, № 24, p. 34–57, 2009.

- [30] R. W. Rumberger, R. Ghatak, G. Poulos, P. L. Ritter, and S. M. Dornbusch, «Family Influences on Dropout Behavior in One California High School», *Sociology of Education*, № 63(4), p. 283–299, 1990. <https://doi.org/10.2307/2112876>
- [31] I. M. Shochet, T. Smyth, and R. Homel, «The impact of parental attachment on adolescent perception of the school environment and school connectedness», *Australian and New Zealand Journal of Family Therapy*, № 28, p. 109–118, 2007. <https://doi.org/10.1375/anft.28.2.109>
- [32] T. Urdan, and E. Schoenfelder, «Classroom effects on student motivation: goal structures, social relationships, and competence beliefs», *Journal of School Psychology*, № 44, p. 331–349, 2006. <https://doi.org/10.1016/j.jsp.2006.04.003>
- [33] R. K. Vukovic, S. O. Roberts, and L. G. Wright, «From parental involvement to children's mathematical performance: the role of mathematics anxiety», *Early Education and Development*, № 24, p. 446–467, 2013. [Online]. Available: <http://surl.li/ejcaq>; <https://doi.org/10.1080/10409289.2012.693430> Дата звернення: Січ. 05, 2023.

MUTUAL UNDERSTANDING IN PARENT-CHILD RELATIONSHIPS AND ACADEMIC SUCCESS OF STUDENTS: ANALYSIS OF FOREIGN RESEARCH

Olha Chystiak,

Candidate of psychological sciences, docent,
senior researcher of the laboratory of psychology of communication
Institute of Social and Political Psychology NAES of Ukraine.
Kyiv, Ukraine.

 <https://orcid.org/0000-0003-4583-4933>
cholga1204@gmail.com

Abstract. The article examines the concept of "mutual understanding in parent-child relationships" as a condition and mechanism for maintaining the child's safety and supporting the academic success of a schoolchild, which is especially important in the conditions of a child's education during wartime. Based on the interpretation of the basic concepts of research ("communication", "mutual understanding" and "academic success" of children at school), the importance of careful attitude of researchers to terminology, which creates the coordinates of the localization of the research field, is asserted. The article analyzes the achievements of selected 25 articles published in scientific journals of the psychological profile, which were collected on the basis of Internet search

engines. The main research lines of statistically significant interrelationships are highlighted: 1) between children's academic performance at school, the indicator of parents' involvement in children's lives, the amount and quality of communication between parents and children, and the volume of communication topics related to educational success and school life; 2) conditioning of the above-mentioned relationships by various moderators, which may include: family status of parents, their educational level, children's age and form of interpersonal contact; 3) peculiarities of interpretation of the child's self-esteem and his need for help from parents during schooling. Based on the analysis of foreign studies, the child's need for help during schooling is asserted as a sign of the learning process itself, and not as an indicator of probable failure. It is proven that the social environment (currently family) as well as the involvement of parents in children's education outlines the chances of forming a child's need to master deep levels of education, which under certain conditions can act as both limitations and opportunities. It was determined that in the study of children's academic success, foreign researchers distinguish three areas of its presentations: school, home and academic socialization.

Keywords: self-esteem; academic performance; mutual understanding; parent-child communication; academic socialization.

REFERENCES (TRANSLATED AND TRANSLITERATED)

- [1] B. G. Anan'ev, *Chelovek kak predmet poznaniya*. Sankt-Peterburg, Rossiya: Piter, 2001.
- [2] L. I. Bozhovich, *Lichnost' i eyo formirovanie v detskom vozraste*. Moskva, Rossiya: Prosveshchenie, 1968.
- [3] L. V. Honchar, *Formuvannia humannykh vzaiemyn batkiv z ditmy molodshoho shkilnoho i pidlitkovoho viku*. Kyiv, Ukraina: TOV «Zadruha», 2017.
- [4] T. V. Dutkevych, *Dytiacha psykholohiia*. Kyiv, Ukraina: Tsentр uchbovoi litry, 2012.
- [5] T. Kravchenko, *Sotsialnyi rozvytok ditei starshoho shkilnoho viku v simi*. Kyiv, Ukraina: Feniks, 2005.
- [6] A. A. Kronik, «Metodika eksperimental'nogo issledovaniya vzaimoponimaniya v diade», *Psihologicheskij zhurnal*, t. 6, № 5, s. 124–130, 1985.
- [7] *Nova ukrainska shkola: sotsialno-psykholohichni tekhnolohii pidtrymky*; H. M. Bevz, S. L. Kravchuk, Red. Kropyvnytskyi, Ukraina: Imeks-LTD, 2021.

- [8] B. D. Parygin, *Osnovy social'no-psihologicheskoy teorii*. Moskva, Rossiya: Mysl', 1971.
- [9] Yu. O. Prykhodko, V. I. Yurchenko, *Psykholohichniy slovnyk-dovidnyk*. 4-te vyd., vypr. i dop. Kyiv, Ukraina: Karavela, 2020.
- [10] V. A. Semychenko, V. S. Zasluzheniuk, *Psykholohiia ta pedahohika simeinoho spilkuвання*. Kyiv, Ukraina: Veselka, 1998.
- [11] V. Shapar, *Suchasnyi tumachnyi slovnyk*. Kharkiv, Ukraina: «PRAPOR», 2007.
- [12] W. Ahmed, and M. Bruinsma, «A structural model of self-concept, autonomous motivation and academic performance in cross-cultural perspective», *Electronic Journal of Research in Education Psychology*, № 4, p. 551–576, 2006.
- [13] A. Bandura, *Self-Efficacy in Changing Society*. Cambridge, NY: Cambridge University Press, 1995.
- [14] M. M. Barger, E. Moorman, N. R. Kuncel, and E. M. Pomerantz, «The Relation between Parents' Involvement in Children's Schooling and Children's Adjustment: A Meta-analysis», *Psychological Bulletin*, № 145(9), p. 855–890, 2019. <https://doi.org/10.1037/bul0000201>
- [15] L. Boonk, H. J. M. Gijsselaers, H. Ritzen, and S. Brand-Gruwel, «A Review of the Relationship between Parental Involvement Indicators and Academic Achievement», *Educational Research Review*, № 24, p. 10–30, 2018. <https://doi.org/10.1016/j.edurev.2018.02.001>
- [16] D. E. Camacho-Thompson, C. Gillen-O'Neel, N. A. Gonzales, and A. J. Fuligni, «Financial strain, major family life events, and parental academic involvement during adolescence», *Journal of Youth and Adolescence*, № 45, p. 1–10, 2016. <https://doi.org/10.1007/s10964-016-0443-0>
- [17] D. H. Caro, «Parent-child communication and academic performance. International», *Journal of Educational Research*, № 2, p. 15–37, 2011.
- [18] R. Crosnoe, and R. W. Ressler, «Parenting the Child in School», in *The Practice of Parenting*, M. H. Bornstein, Ed. Abingdon: Routledge, 2019, vol. 5, p. 410–430. <https://doi.org/10.4324/9780429401695-14>
- [19] J. L. Epstein, and M. G. Sanders, «Family, School, and Community Partnerships», in *Handbook of Parenting, Practical Issues in Parenting*, M. H. Bornstein, Ed. Mahwah: Lawrence Erlbaum Associates, 2002, vol. 5, p. 407–437.
- [20] W. S. Grolnick, C. E. Price, K. L. Beiswenger, and C. C. Sauck, «Evaluative pressure in mothers: effects of situation, maternal, and child characteristics on autonomy supportive versus controlling behavior», *Developmental Psychology Journal*, № 43, p. 991–1001, 2007.

- [21] L. Hao, and M. Bonstead-Bruns, «Parents' extrafamilial resources and children's school attainment», *Developmental Psychology Journal*, № 71, p. 175–198, 1998.
- [22] N. E. Hill, and D. F. Tyson, «Parental involvement in middle school: a metaanalytic assessment of the strategies that promote achievement», *Developmental Psychology Journal*, № 45, p. 740–763, 2009. <https://doi.org/10.1037/a0015362>
- [23] N. E. Hill, and L. C. Taylor, «Parental School Involvement and Children's Academic Achievement: Pragmatics and Issues», *Current Directions Psychological Science*, № 13(4), p. 161–164, 2004. <https://doi.org/10.1111/j.0963-7214.2004.00298.x>
- [24] J. Hollmann, J. Gorges, and E. Wild, «Motivational antecedents and consequences of the mother-adolescent communication», *Journal of Child and Family Studies*, № 25, p. 767–780, 2016. <https://doi.org/10.1007/s10826-015-0258-8>
- [25] W. H. Jeynes, «The relationship between parental involvement and urban secondary school student academic achievement: a meta-analysis», *Urban Education*, № 42, p. 82–110, 2007. <https://doi.org/10.1177/0042085906293818>
- [26] L. Keijsers, and F. Poulin, «Developmental changes in parent-child communication throughout adolescence», *Developmental Psychology Journal*, № 49, p. 2301–2308, 2013. <https://doi.org/10.1037/a0032217>
- [27] S. Lamb, E. Markussen, R. Teese, N. Sandberg, and J. Polesel, «School Dropout and Inequality», In *School Dropout and Completion: International Comparative Studies in Theory and Policy*, S. Lamb, Ed. Dordrecht: Springer, 2011, p. 369–390. https://doi.org/10.1007/978-90-481-9763-7_21
- [28] H. Park, «The varied educational effects of parent-child communication: a comparative study of fourteen countries», *Comparative Education Review*, № 52, p. 219–243, 2008. <https://doi.org/10.1086/528763>
- [29] M. A. Rogers, J. Theule, B. A. Ryan, and G. R. Adams, «Parental involvement and children's school achievement», *Canadian Journal of School Psychology*, № 24, p. 34–57, 2009.
- [30] R. W. Rumberger, R. Ghatak, G. Poulos, P. L. Ritter, and S. M. Dornbusch, «Family Influences on Dropout Behavior in One California High School», *Sociology of Education*, № 63(4), p. 283–299, 1990. <https://doi.org/10.2307/2112876>
- [31] I. M. Shochet, T. Smyth, and R. Homel, «The impact of parental attachment on adolescent perception of the school environment and school

- connectedness», Australian and New Zealand Journal of Family Therapy, № 28, p. 109–118, 2007. <https://doi.org/10.1375/anft.28.2.109>
- [32] T. Urdan, and E. Schoenfelder, «Classroom effects on student motivation: goal structures, social relationships, and competence beliefs», Journal of School Psychology, № 44, p. 331–349, 2006. <https://doi.org/10.1016/j.jsp.2006.04.003>
- [33] R. K. Vukovic, S. O. Roberts, and L. G. Wright, «From parental involvement to children’s mathematical performance: the role of mathematics anxiety», Early Education and Development, № 24, p. 446–467, 2013. [Online]. Available: <http://surl.li/ejcaq>; <https://doi.org/10.1080/10409289.2012.693430> Data zvernennia: Sich. 02, 2023.

*Стаття надійшла до редакції
03 січня 2023 року*